

วัดม่วง

ชื่อแหล่ง : วัดม่วง

ที่ตั้ง : บ้านม่วง ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

เส้นทางเข้าสู่แหล่ง : จากราชนบุรีใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 4 (ถนนเพชรเกษม) เมื่อถึงสี่แยกบางแพเลี้ยวซ้ายใช้ระยะทางประมาณ 5 กม. ถึงตลาดโพธารามข้ามสะพานแม่น้ำแม่กลองแล้วเลี้ยวขวาไประยะทางประมาณ 7 กม. แล้วเลี้ยวขวาเข้าหมู่บ้านม่วง ระยะทาง 50 เมตร วัดจะตั้งอยู่ติดกับแม่น้ำแม่กลอง

สภาพภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อม :

สภาพภูมิศาสตร์ : สถานที่ตั้งวัดเป็นพื้นที่ราบริมฝั่งแม่น้ำแม่กลองทางด้านทิศตะวันตก

แหล่งน้ำ : ทางด้านทิศตะวันออกของวัดติดกับแม่น้ำแม่กลอง

ประวัติ : ความเป็นมาของ “บ้านม่วง” จากคำบอกเล่าของชาวบ้านเชื่อกันว่าบรรพบุรุษรุ่นแรกอพยพมาจากประเทศพม่าในสมัยกรุงศรีอยุธยา ราวรัชสมัยของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช(พ.ศ.2133-2148) โดยติดตามพระมหาเถรคันฉ่อง ซึ่งเป็นพระสงฆ์เชื้อสายมอญนิคมหายานเข้ามาตั้งถิ่นฐานริมแม่น้ำแม่กลอง แล้วให้ชื่อหมู่บ้านเหมือนบ้านเดิมในพม่าว่า “บ้านม่วง” และได้สร้างวัดประจำหมู่บ้านว่า “วัดม่วง” ภาษา มอญเรียกว่า “เพลียกริก” ในทะเบียนวัดของกรมการศาสนาได้ระบุว่า “วัดม่วงประกาศจัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2223” ซึ่งตรงกับสมัยอยุธยาในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ.2199-2231) แต่จากการค้นคว้า และอ่านคัมภีร์ใบลาน ภาษาและอักษรมอญ จำนวนมากที่มีอยู่ในวัดม่วง โดย อ. จวน เกรือวิชฌาจารย์ และคุณสิริพรรณ ชิริศิริโชติ พบว่าคัมภีร์ส่วนใหญ่ระบุว่า จารที่วัดม่วงและระบู้ศกราชการจารอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลางจนถึงปัจจุบัน คัมภีร์ใบลานที่จารเก่าที่สุด ระบุว่า “.... ศักราช 1000 เดือน 6 แรม 5 ค่ำ วันศุกร์ จารเสร็จเมื่อตะวันบ่าย กระผม ชื่อ อุตตมะจารเอาไว้ในวัดม่วง เป็นชื่อเมื่อเป็น พระ.....” ศักราช 1000 นั้นเป็นจุลศักราช ซึ่งจะตรงกับปี พ.ศ.2181สมัยอยุธยาในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง แสดงว่าวัดม่วงนี้มีมาก่อนหน้านี้แล้ว และมีอายุไม่ต่ำกว่า 358 ปีมาแล้ว

หลักฐานทางด้านโบราณคดี :

พระเจดีย์มอญ ตั้งอยู่ด้านหน้าวัดติดกับแม่น้ำแม่กลอง ลักษณะเป็นเจดีย์ก่ออิฐถือปูนทรงกลมแบบเจดีย์มอญ เจดีย์ประธานมีขนาดใหญ่ตั้งอยู่ภายในเขตกำแพงแก้ว ฐานเจดีย์เป็นฐานเจียงถัดขึ้นไปเป็นฐานบัวหกเหลี่ยม องค์ระฆังรูปทรงคล้ายจอมแห มีการตกแต่งด้วยลวดลายปูนปั้นเป็นสังวาลและการทาสี

ส่วนยอดเป็นปล้องโขนขนาดใหญ่ ปลียอดมีลวดลายปูนปั้นประดับบนสุดมีฉัตรโลหะปักอยู่ เจดีย์บริวารเป็นเจดีย์ขนาดเล็กจำนวน 3 องค์เรียงเป็นแถว ก่ออิฐถือปูนประดับกระเบื้องลักษณะรูปทรงคล้ายกับเจดีย์ประธาน แต่บริเวณองค์เจดีย์ไม่มีลวดลายปูนปั้นตกแต่ง

พระอุโบสถ อาคารก่ออิฐถือปูนขนาดเล็ก ตั้งอยู่ภายในเขตกำแพงแก้วก่ออิฐถือปูน มีซุ้มประตูทางเข้า 1 ด้าน ซุ้มประตูเป็นทรงเจดีย์ขนาดใหญ่ เสาซุ้มเป็นเสาสี่เหลี่ยมมีลวดลายปูนปั้นตกแต่งหัวเสา ยอดซุ้มด้านบน ทำเป็นลักษณะคล้ายหน้าบันขนาดใหญ่ มีกรอบเป็นรูปพญานาคพันน้ำหันท่อน้ำออกด้านละ 1 ตัว ตรงกลางมีลวดลายดอกไม้ตกแต่ง มีลายปูนปั้นเป็นอักษร “ พ.ศ.2469 ” ยอดบนสุดเป็นเจดีย์ขนาดเล็ก พระอุโบสถเป็นอาคารก่ออิฐถือปูน หลังคาเครื่องไม้ไม่มุงกระเบื้องมีชายคาปีกนกโดยรอบรองรับโครงหลังคาด้วยเสาปูนสี่เหลี่ยมขนาดเล็ก ซ่อฟ้าใบระกาไม้ประดับกระจุก หน้าบันปูนปั้นลวดลายเรขาคณิตระบายสีคล้ายรูปมังกร ฐานพระอุโบสถเป็นฐานบัว ผนังด้านหน้ามีประตูทางเข้า 2 ประตูสองข้างกรอบประตูเขียนเป็นรูปซุ้ม บานประตูเป็นไม้ มีภาพเขียนสีเป็นทวารบาลรูปยักษ์ยืนถืออาวุธเหยียบอยู่บนสัตว์พาหนะ บนผนังด้านหน้าพระอุโบสถมีภาพจิตรกรรมแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนบนจะเป็นภาพพุทธประวัติตอนมารผจญ ด้านข้างซุ้มประตูทั้งสองด้าน และระหว่างกลางแบ่งเป็นช่องสี่เหลี่ยมเขียนภาพพุทธประวัติตอนต่างๆ มีอักษรจารึกว่า “ หลงพ่อแดง มีจิตศรัทธาได้สร้างไว้ในศาสนา ” ผนังพระอุโบสถด้านหลังทึบ ผนังด้านข้างมีหน้าต่างด้านละ 3 บาน บานหน้าต่างไม่มีภาพเขียนสีเป็นทวารบาลรูปยักษ์ยืนถืออาวุธเหยียบอยู่บนพาหนะ หันหน้าเข้าหากันเป็นคู่ๆ ที่กรอบหน้าต่างด้านบนจะมีอักษรรามัญจารึกไว้ ภายในพระอุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูป

พระอุโบสถหลังนี้ ได้พบหลักฐานการก่อสร้างโดยปรากฏอยู่ในใบลานภาษามอญ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการสร้างโบสถ์วัดม่วง พระอูน ลีริภักโท แห่งวัดม่วง ได้เรียบเรียงเป็นภาษาไทย โดยลงท้ายว่า “ นายเนติได้จารลงไว้ในใบลาน เป็นประวัติการเริ่มสร้างโบสถ์วัดม่วง เพื่ออนุชนรุ่นหลังจะได้ระลึกนึกถึงบุญกุศลของปู่ย่าตายายที่ได้สร้างกันมา 1247 เดือน 8 แรม 2 ค่ำ เวลาบ่าย 3 โมง เป็นปี 8 สอง 8 “ ตัวเลข 1247 เป็นปีจุลศักราช ซึ่งตรงกับพุทธศักราช 2428 ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยข้อความที่จารในใบลานกล่าวว่า “ ริเริ่มถากถางสถานที่ที่จะสร้างพระอุโบสถ ปีจุลศักราช 1246 ในปีวอก เดือน 8 แรม 1 ค่ำ วันอังคาร มีพระอาจารย์เจ้าอาวาส ชื่อว่า กจจนามภิกขุ ชื่อในสัญญาบัตร สมณศักดิ์ พระครูชัยศิริสวัสดิ์ เป็นเจ้าอาวาสสมัยนั้น.....

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าพระอุโบสถวัดม่วง สร้างขึ้นในปี พ.ศ.2427 ซึ่งตรงกับรัชสมัยของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ และอาจจะได้รับการปฏิสังขรณ์ ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2469 ตามอักษรที่ระบุไว้ที่ซุ้มประตูกำแพงแก้ว

คัมภีร์ จากการสำรวจของมหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อจัดทำพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านวัดม่วงพบว่าที่วัดม่วง มีการเก็บรวบรวมหนังสือคัมภีร์ใบลาน สมุดข่อย ซึ่งจารึกข้อความด้วยภาษามอญ ภาษาบาลี ภาษาเขมร ใ้ มากกว่า 5,000 ผูก จากการค้นคว้าและอ่านคัมภีร์ใบลาน จำนวนมากที่มีอยู่ในวัดม่วงโดย อ.จวน เครือวิ ชฌยาจารย์ และคุณศิริพรรณ ชิริศิริโชติ พบว่าคัมภีร์ส่วนใหญ่ระบุว่าจารที่วัดม่วง เรื่องราวส่วนใหญ่เป็น เรื่องเกี่ยวกับศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม กฎหมาย ประวัติสถานที่ ประวัติบุคคล วรรณคดี และตำราต่างๆ โดยมีการระบุศักราชการจารอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลาง

จนถึงปัจจุบัน ลักษณะของคัมภีร์ที่พบจะแบ่งออกได้เป็น

- แผ่นคัมภีร์ลงรักปิดทองและรดน้ำ หรือที่เรียกว่า ลายรดน้ำ หรือลายทอง
- แผ่นคัมภีร์ทำด้วยเงิน เขียนอักษรขอมสีดำ
- แผ่นคัมภีร์ทำจากงาช้าง เขียนอักษรมอญโบราณด้วยรักสีดำ
- แผ่นคัมภีร์ใบลาน
- แผ่นคัมภีร์ทำด้วยผ้าเคลือบรักทาสีเงิน เขียนอักษรมอญโบราณด้วยรักสีน้ำตาล
- แผ่นคัมภีร์เขียนลายทองบนพื้นแดงฝีมือช่างมอญสมัยรัตนโกสินทร์ ได้รับอิทธิพล

ลวดลายจีน มุสลิม และฝรั่ง

- แผ่นคัมภีร์ทำด้วยใบลานเคลือบรักปิดทอง เขียนลวดลายทองบนพื้นแดง เขียน

อักษรมอญโบราณด้วยรักสีดำ

คัมภีร์เหล่านี้จะมีแผ่นไม้ปะกับคัมภีร์ซึ่งมีการตกแต่งอย่างงดงาม เช่น การประดับมุก การเขียน ลายทอง และการลงรัก เป็นต้น

พระบฏ ผืนผ้า กว้าง 91 ซม. สูง 300 ซม. เขียนด้วยสีฝุ่น เป็นเรื่องราวพุทธประวัติตอนมหาปรินิพพาน และต่อเนื่องมาเป็นตอนแบ่งพระบรมสารีริกธาตุ สันนิษฐานจากเครื่องแต่งกายของบุคคลซึ่งนุ่งผ้าม่วง ใส่เสื้อราชปะแตน ซึ่งเป็นเครื่องแบบของข้าราชการไทยที่เริ่มต้นใช้ในสมัยรัชกาลที่ 5 (หลังจากเสด็จประพาสประเทศอินเดียและพม่า เมื่อปี พ.ศ.2414 จนถึงปี พ.ศ.2475 จึงยกเลิกไป) ว่าภาพพระบฏนี้คงจะเขียนขึ้นในราวสมัยรัชกาลที่ 5-7

เครื่องถ้วย เครื่องถ้วยส่วนใหญ่ที่พบที่วัดม่วง เป็นของที่มีผู้นำมาถวายไว้ ส่วนใหญ่เป็นเครื่องถ้วยเนื้อแกร่ง มีการเขียนสีน้ำเงินบนพื้นขาว แบบเครื่องถ้วยจีน และเครื่องถ้วยอังกฤษ

การกำหนดอายุสมัย : ยุทธยา-รัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ 5-6)

การประกาศขึ้นทะเบียน : ยังไม่ได้รับการขึ้นทะเบียน

รูปแบบของแหล่งโบราณคดี : ศาสนสถานมีการใช้ประโยชน์

วันที่ปฏิบัติงาน : ดำรง 20 ก.ย.39 บันทึก 12 ต.ค.39

ผู้ปฏิบัติงาน : นายเดชา สุตสวาท

ที่มาของข้อมูล : กลุ่มน้ำแม่กลอง พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม . มหาวิทยาลัยศิลปากร จัดพิมพ์เนื่องในวโรกาสสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วง วันศุกร์ที่ 26 กุมภาพันธ์ 2536.

ภาพประกอบ :

วัดม่วง ต.บ้านม่วง อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี

พระอุโบสถวัดม่วงสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2428

ซุ้มประตูกำแพงรอบพระอุโบสถ

เจดีย์มอญ วัดม่วง

ภาพทวารบาลที่บานประตูพระอุโบสถ

ภาพจิตรกรรมรูปพุทธประวัติ บนผนังด้านหน้าพระอุโบสถ

ภาพจิตรกรรมระหว่างกรอบประตู รูปพระพุทธเจ้าปางแสดงธรรม

สำนักศิลปากร